

נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת אף ע"פ שהיה בדרך. וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות. שנאמר אלה דברי הברית אשר צוה יי'. מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב. ושם הוא אומר אתם נצבים היום כולכם לעברך בברית יי' אלהיך הרי שלש בריתות. ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. ואתנה בריתי

ביני וביניך. אני הנה בריתי אתך. והקימתי את בריתי ביני וביניך. לברית עולם. ואתה את בריתי תשמור. זאת בריתי אשר תשמרו. והיה לאות ברית. ודיתר בריתי בבשרכם. לברית עולם. את בריתי הפד. והקימתי את בריתי אתו. לברית עולם. ואת בריתי אקיר את יצחק :

ברוך רחמנא דסייען

סדר תפלות כל השנה

תעשה. אבינו שבשמים עשה עמנו כמו שהבטחתנו על ידי חוץ בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר יי'. ונאמר אתה הוא יי' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחיים. אתה הוא יי' האלהים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם. אתה הוא ושנותיך לא יתמו. יי' מלך יי' מלך יי' ימלוך לעולם ועד. יי' מלך כו' עד ברוך יי' לעולם אמן ואמן: ברכה ראשונה שמברכין לפני פסוקי הזמירות זהו נוסחה. ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא ברוך אומר ועושה ברוך גזור ומקיים ברוך מרחם על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך מעביר אפלה ומביא אורה ברוך משלם שכר טוב ליראיו ברוך שאין לפניך לא עולה לא שכתה ולא כזב ולא מרמה לא משוא פנים ולא מקח שחד ברוך אל חי לעד וקיים לנצח. ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם האל המהולל בפי עמו משובח ומפואר בלשון כל חסידיו ועבדיו ובשירי דוד עבדך משיחך נהללך יי' אלהינו בשבחות ובזמירות נודך ונשבחך ונפאריך ונזכיר שמך מלכנו אלהינו יחיד חי העולמים משובח ומפואר עדי עד שמו ברוך אתה יי' מלך מהולל [ג] בתושבחות. וקורין פסוקין אלו יהי כבוד יי' לעולם ישמח יי' במעשיו כו' אשרי כו' עד סוף תילים. ואחר כך קורא פסוקים אלו ברוך יי' לעולם אמן ואמן. ימלוך יי' לעולם אמן ואמן. ויברך דויד את יי' לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יי' אלהי ישראל וכו': ברכה אחרונה של אחר פסוקי הזמירות זהו נוסחה. ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי לך נאה יי' אלהינו ואלהי אבותינו וכו'. וקורא השירה עד סופה כמנהג המקום. בשבת נהגו כל העם להוסיף לפני ברכה זו נוסח זה. נשמת כל חי תברך את שמך יי' אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרום וזכרך מלכנו תמיד לדור ודור ומעולם ועד עולם אתה אל ומבלעדך אין אלהים ואין לנו מלך גואל ומושיע פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה אלא אתה מפרנס ומרחם אלוה כל בריות אדון התולדות המהולל בתושבחות המנהג עולמו בחדש ובריותיו ברחמים רבים. אלהים אמת לא ינום ולא ישן המעורר ישנים והמקיץ נרדמים סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים ולך אנחנו מודים. ואילו פינו מלא שירה כים ולשונינו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות אין אנו מספיקין להודות לך יי' אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך על אחת מאלף אלפי אלפים ורוב

נהגו יי' העם לקרות בכל יום [ה] בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים קורין משנה זו. אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. * אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. כיבוד אב ואם וגמילות חסדים ועיון תפלה וביקור חולים והשכמת בית המדרש והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם. * אמר רבי זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. * תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות. * אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי' וכו'. מזמור לדוד יי' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק. לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר. רבון העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקתנו מה כחנו ומה גבורתנו מה נאמר לפניך יי' אלהינו הלא כל הנבחרים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי כל מעשינו תהו ובהו וימי חיינו הבל לפניך כמו שכתוב בדברי קדשך ומותר האדם וגו'. אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך שגשבעת לו בהר המוריה זרע יצחק יחידך שנגעקד על גבי מזבחך עדת יעקב בנך בכורך שמהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון. לפיכך אנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפאריך וליתן שבח והודאה לשמך וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובוקר שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. אשרנו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו מה יפה ירושתנו. אשרנו שאנו משכימין ומעריבין בכל יום תמיד ערב ובוקר ואומרים שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. אתה הוא קודם שנברא העולם אתה הוא אחר שנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון קדש שמך הגדול והקדוש בעולמך ובישועתך תרום ותגביה קרננו ברוך המקדש שמו ברבים. אתה הוא יי' אלהינו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ובשמי השמים העליונים. אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים קבץ קיך מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים מי שיאמר לך מה

א סדר תפלות כמור ה"ח מ"ט מ"ע וז"ל :

* [קידושין ג'. עיין שבת קכ"ז]. * [נדרים כ"ז : נדר ס"ו]. * [מגילה כ"ח : מדע ע"ג]. * [נדרים ס"ד].

הנהגות מייבונות

ספרא כשום רבי יהושע בן חנינא לעולם ישלם אדם שנותיו וכו' ותקינו מדרש חלוף תלמוד ע"כ : [ג] ומ"ד מהולל ברוב התושבחות משתקין ליה פרק קמא דתענית :

[6] בסדר רב עמרם מרדך ברכת התורה וקורא פרשת התמיד ושונה משנה איהו מקומן ודרש יי"ג מרות דרבי ישמעאל כך מצוי בתשובה ומנהג כל ישראל שבאספמא וראיה דאמר רב

גבור לעולם אדני מחיה מתים אתה רב להושיע (מוריד הטל) (משיב הרוח ומוריד הגשם) מכלכל חיים בחדש מחיה מתים ברחמים רבים סומך נופלים וכו': (ג) אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללך סלה ברוך אתה יי' האל הקדוש: (ד) אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וחננו מאתך דעה חכמה ובינה והשכל ברוך אתה יי' חונן הדעת: (ה) השיבנו אבינו לתורתך ודבקנו במצותיך וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלימה לפניך ברוך אתה יי' הרוצה בתשובה: (ו) סלח לנו אבינו כי חטאנו מחול לנו מלכנו כי פשענו לך כי אל טוב וסלח אתה ברוך אתה יי' חונן המרבה לסלוח: (ז) ראה נא בענינו וריבה ריבנו ודון דיננו ומהר לגאלנו כי אל מלך גואל חזק אתה ברוך אתה יי' גואל ישראל: (ח) רפאנו יי' אלהינו ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה והעלה רפואה שלימה לכל תחלואינו כי אל רופא ורחמן אתה ברוך אתה יי' רופא חולי עמו ישראל: (ט) ברכנו יי' אלהינו בכל מעשה ידינו וברך את שנותינו ותן (טל ומטר ל) ברכה על כל פני האדמה ושבע את העולם מברכותיך ורוה פני תבל ברוך אתה יי' מברך השנים: (י) תקע בשופר גדול לחירותנו ושא נס לקבץ את כל גליותינו מארבע כנפות כל הארץ לארצנו ברוך אתה יי' מקבץ נדחי עמו ישראל: (יא) השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה והסר ממנו יגון ואנחה ומלחך עלינו אתה לבדך בחדש וברחמים בצדק ובמשפט ברוך אתה יי' מלך אוהב צדקה ומשפט: (יב) למלשינים אל תהי תקוה וכל האפיקורוסין כולם כרנע יאבדו ומלכות זדון תעקר ותשבר במהרה בימינו ברוך אתה יי' שובר רשעים ומכניע זדים: (יג) על החסידים ועל הצדיקים ועל גרי הצדק ועל שארית עמך בית ישראל יהמו רחמך יי' אלהינו ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת וכו': (יד) תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת ובנה אותה בנין עולם במהרה בימינו ברוך אתה יי' בונה ירושלים: (טו) את צמח דוד במהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך ברוך אתה יי' מצמיח קרן ישועה: (טז) שמע קולנו יי' אלהינו ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו מלכנו ריקם אל תשיבנו כי אתה שומע וכו': (יז) רצה יי' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה והשב העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם וכו' ברוך אתה יי' המחזיר שכינתו לציון: (יח) מודים אנחנו לך שאתה הוא יי' אלהינו ואלהי אבותינו צור חיינו ומגן ישענו אתה לדור ודור נודה לך ונספר תהלתך על חיינו וכו': (יט) שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל ישראל עמך וברכנו כולנו ממאור פניך נתת לנו יי' אלהינו תורה וחיים אהבה וכו'. בימות החמה אומר בברכה שניה רב להושיע מוריד הטל מכלכל חיים בחדש וכו'. ומברך ברכה תשיעית בנוסח זה ברכנו יי' אלהינו בכל מעשה ידינו וברך את שנתנו במללי רצון ברכה ונדבה כשנים הטובות ברוך אתה יי' מברך השנים. כליל מוצאי שבת ומוציאי יום הכפורים ובמוציאי ימים טובים מברך ברכה רביעית בנוסח זה. אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה אתה הברלת בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה כשם שהברלת בין קדש לחול כן פדנו והצילנו מכל מיני משחית ומכל מיני פורעניות המתרגשות לבא בעולם ושמרנו

ורוב רובי רבבות פעמים הטובות נסים וגבורות שעשית עמנו ועם אבותינו. מלפנים ממצרים גאלתנו יי' אלהינו מבית עבדים פדיתנו. ברעב זנתנו ובשובע כלכלתנו. מחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחללים רעים רבים דליתנו. ועד הנה עזרונו רחמך יי' אלהינו ולא עזבונו חסדיך על כן איברים שפלגת בנו ונשמה שנפחת באפינו ולשון אשר שמת בפינו הן הם יודו ויברכו את שמך יי' אלהינו וכו' ישתבח וכו'. וכן נהגו לקרות כל מזמור שיר ליום השבת קודם שיתחילו פסוקי הזמירות ביום השבת וביום הכפורים. ויש מקומות שנהגו לקרות הלל הגדול בשבתות קודם פסוקי הזמירות. ויש מקומות שנהגו לקרות שיר המעלות הכל כמנהגם: ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע זו היא נוסחה. ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך כו' [ג] עד יוצר [ד] המאורות. ברכה שנייה אהבת עולם אהבתנו יי' אלהינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו אבינו מלכנו כו' עד בעמו ישראל באהבה: ברכה אחרונה שלאחר קריאת שמע זו היא נוסחה. [ה] אמת ויציב וכו' עד ברוך אתה יי' גאל ישראל. ובערבית ברכה ראשונה ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים עד ברוך אתה יי' המעריב ערבים. ברכה שנייה אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת וכו' עד ברוך אתה יי' אוהב עמו ישראל. ברכה ראשונה שלאחר קריאת שמע של ערבית זו היא נוסחה. אמת ואמונה כל זאת קיים עלינו כו' עד ברוך אתה יי' גאל ישראל. ברכה אחרונה זו היא נוסחה השכיבנו יי' אלהינו לשלום וכו' עד ברוך שומר עמו ישראל לעד. ברוך יי' לעולם אמן ואמן כו' עד פדיתנו אותי יי' אל אמת. יראו עינינו וישמח לבנו כו' עד יי' מלך יי' מלך יי' מלך לעולם ועד. ונהגו מקצת העם לברך פסוקים באמצע ברכה וקוראין בנוסח זה וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי' הוא האלהים יי' הוא האלהים. הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך. כי לא ימוש יי' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל יי' לעשות אתכם לו לעם ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליי' המלוכה והיה יי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי' אחד ושמו אחד. אלהינו שבשמים יחד שמך הקרוי עלינו קיים את שמך ומלכותך עלינו תמיד. בידך נפשות החיים והמתים אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי' אל אמת. ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך. יי' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה. ישראל נושע ביי' תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו עד עולמי עד יהי יי' אלהינו עמנו. כאשר היה עם אבותינו אל יעזבונו ואל ישגנו להטות לבבנו אליו ללכת בכל דרכיו לשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו. כל הנשמה תהלל יה הללויה. ברוך יי' ביום ברוך יי' בלילה ברוך יי' בשכבנו ברוך יי' בקומנו תמיד נהללך סלה ונשיח בחוקיך ובאמונתך ברוך אתה יי' המולך בכבודו [ו] חי וקיים תמיד ימלוך עלינו וכו':

נוסח ברכות התפלה וסידורן

(א) ברוך אתה יי' אלהינו ואלהי אבותינו אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא וכו': (ב) אתה

הנהגות מיימוניות

רש"י בספר הפרדס ע"כ: [6] אבל אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה אין שייך כלל ליח ברכות וכו' בסדר רב עמרם וכו' מורי רבינו שיחיה וכן משמע בפ"ב דפגילה מה ראו לומר ברכת כהנים אחר הוראה כו' עד ומה ראו לומר שים שלום אחר הוראה דאי לא תימא הכי מאי בעי מה ראו לומר שים שלום כו' וכו' אין לסיום הברכה אשר התחיל אלא ע"כ ה"ס ומה ראו לעשות נשיאות כפים אחר הוראה מה ראו לומר נשיאות כפים אבל אלהינו ואלהי אבותינו נתקן בדורות אחרונים ולא נודע למאי תקנתו לאוסרו בנשיאות כפים לפיכך ביוצר ומוסף שהוא ראוי לנשיאות כפים אומרים אותו אבל במנחה דליכא נשיאות כפים אי"א אלא שלום רב וכן בערבית ובשבת במנחה. אומר שים שלום שיש בו כי במאור פניך נתת לנו תורת יי' שכבר

[ג] בירושלמי תניא עונין עם המברך רבי יוחנן אומר אומר ש"ק קק"ק ונ"ל דהיינו מלשון ותנין להם סרים וענו הלוים ואמרו דהיינו קול רם ומכאן נהנו לומר קדוש זה בקול רם אביה ע"כ: [ד] אור חדש על ציון תכין כתב רש"י שאין לאומרו כן נמצא בתשובת הגאונים שהרי אין אנו מברכין על אור העתיד להיות אלא על אותו שאנו נהנים בו. עתה אמנם ראב"ן כתב דמנהג אבותינו תורה היא שיש לאומרו שהרי כבר נבדא האור ונגנו ע"כ: [ה] גרסין בירושלמי צריך להוכיח יציאת מצרים באמת ויציב רבי אומר צריך להוכיח בה קריעת ים סוף ומכת בכורות ריב"ל אומר צריך להוכיח את כולן ע"כ: [ו] וכן נהג מורי רבינו שיחיה ש"א ימלוך אלא כבעמוד ואומר שאין לומר ימלוך שכבר התחיל לתתם ברוך אתה ואין תפילה בתחיתם ברכה וכן מצאתי שכתב